

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ  
МИНИСТРЛІГІ**

**Қазақ М.Әуезов атындағы оңтүстік Қазақстан  
университеті**

**ӘОЖ 81'37**

**қолжазба ретінде**

**ХУСАИНОВА ГУЛЬМИРА ЖАНГАЛИЕВНА**

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМДАҒЫ ТҮР-ТҮС  
АТАУЛАРЫНЫҢ СЕМАНТИКАЛЫҚ ӨРІСІ  
(ҚАЗАҚ, КӘРІС, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІ НЕГІЗІНДЕ)**

8D02310 – Филология білім беру бағдарламасы бойынша

(PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияға **аннотация**

Отандық ғылыми кеңесші:

Филология ғылымдарының докторы,  
профессор

Тлеубердиев Болатбек Мақұлбекұлы

Шетелдік ғылыми кеңесші:

Филология ғылымдарының докторы,  
профессор

Радбиль Тимур Беньюминович

Нижний Новгород штаты

Н.И.Лобачевский атындағы университет,  
Ресей Федерациясы.

**Шымкент, 2025 ж**

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің «Қазақ тілі мен әдебиеті» кафедрасында орындалды.

Отандық ғылыми кеңесші:

Филология ғылымдарының докторы,

профессор Б.М.Тілеубердиев

Шетелдік ғылыми кеңесші:

Филология ғылымдарының докторы, профессор Радбил Темур Беньюминович Н.И.Лобачевский атындағы Нижегород мемлекеттік университеті. Ресей

Ресми рецензенттер:

**Авакова Раушангул Амирдиновна** – филология ғылымдарының докторы, профессор, түркология және тіл теориясы кафедрасының меңгерушісі аль-Фараби атындағы ҚАҰУ

2. **Байсыдық Индира Болатбекқызы** – философия докторы (PhD), Абай атындағы ҚазҰПУ, Ғылым департаменті, Жобалық кеңсе жетекшісі, Практикалық ағылшын тілі кафедрасының PhD, аға оқытушысы.

Диссертация \_\_.12.2024 жылы сағат \_\_ 00 де М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің D023 Тілдер және әдебиет бағыты 8D02310 – Филология бойынша диссертациялық кеңесте қорғалады. Мекен жай: Шымкент қаласы, Тауке хан 5. Бас ғимарат, 3 қабат, 342 аудитория.

Мекен-жайы: Шымкент қаласы, Тәуке хан даңғылы 5. Диссертациялық кеңес залы

Диссертациямен Қазақстан Республикасы Ұлттық кітапханасында танысуға болады.

Диссертациялық кеңестің ғалым хатшысы, PhD докторы, Таджиев Х.Х.

## АННОТАЦИЯ

**Жұмыстың жалпы сипаттамасы.** Диссертация тілдердің түр-түстік символизм призмасы арқылы ұсынылған этностардың мәдениетаралық тілдік санасындағы түс ұғымының семантикалық өрісін зерттеудің өзекті мәселесіне арналған. Атап айтқанда, біздің зерттеуіміз салыстырылатын лингвомәдени бірлестіктердің, бұл жағдайда – қазақ, корей және ағылшын этностарының сана бейнелерінің ортақтығы мен ұлттық-мәдени ерекшелігін түсіндіру тұрғысынан түс ұғымының семантикалық өрісін салыстырмалы-контрастивтік талдауға арналған.

Дүниенің лингвистикалық суретіндегі түр-түс белгілеулерінің (бұдан әрі – CD) қызмет етуінің қызықты және соңғы уақытта кеңінен зерттелген проблематикасына сәйкес жүргізіледі. Бұл құбылыстың көп өлшемділігі мен көп қырлылығы оны зерттеудің әртүрлі ғылыми көзқарастарының, соның ішінде әртүрлі ғылымдардың интеграциясына негізделген көзқарастардың пайда болуына әкелді. Адам ежелден түс құбылысы туралы толғанып, түс субстанция ма, заттанған болмыс па, әлде ол кездейсоқ қасиет, өтпелі қасиет пе деген оймен келе жатыр.

Түр-түс құбылысы көптеген іргелі ғылымдардың зерттеу пәні және көптеген өнердің құрамдас бөлігі болып табылады. Дегенмен, осы уақытқа дейін түс қандай да бір ғылым немесе белгілі бір бағытта жалпы ұғымға ие емес. Түр-түс адам өмірінде үлкен рөл атқарады. Қазіргі уақытта тілді адам қызметінің әртүрлі салаларындағы нақты қызметінде зерттеу қажеттілігі жалпыға бірдей танылды. Тіл мен мәдениеттің арақатынасы мәселесін шешудің алғашқы талпыныстары В.Гумбольдт еңбектерінде көрініс тапқан [1]. Тіл – жеке адамдар арасындағы қарым-қатынас құралы, ал мәдениет – қоғам дамуының белгілі бір деңгейі.

Еліміздің экономикасының және Батыс және Шығыс елдерімен халықаралық ынтымақтастығының кеңінен дамуын, әлемдік тәжірибені пайдалану мен меңгеруін ескере отырып, коммуниканттардың, бұл жағдайда – қазақ, корей және ағылшын этникалық топтарының өкілдерінің тілдік санасын зерттеудің қажеттілігі мен өзектілігін анықтау.

Диссертацияда түр-түс терминдері әлемнің лингвистикалық бейнесінің өте маңызды элементі және оның бізге әсері, әртүрлі мәдениеттердегі түсті белгілеу қарастырылады. Жұмыста түс белгілерін салыстырмалы талдау негізінде түс терминдерінің ерекше белгілеріне назар аударылады. Жоғарыда аталған мәселелердің өзектілігін шетелдік және қазақстандық ғалымдардың ғылыми еңбектері дәлелдейді: М.А.Стернин, Н.Д.Арутюнова, З.К. Ахметжанова, В.Н. Телия, Е.Д. Сүлейменова, Б.Хасанов, Н.В.Дмитриук, Ш.К. Жарқынбекова, Б. Берлин, П. Кілт, В.А. Маслова және т.б.

Түр-түс белгілеулерінің семантикалық өрісі балама емес немесе ішінара баламалы лексика тобында, атап айтқанда, мифтерде, мақал-мәтелдерде, фразеологиялық бірліктерде айқын көрінеді. Бұл бірліктер консервативті тап болып табылады, өйткені олардың терең тарихи тамыры бар және қоршаған әлем туралы адам танымының архаикалық мағыналарын

білдіреді, сондықтан адамның түс туралы тарихи түсініктерін түсінуге көмектесетін мифтер мен аңыздар, фразеологиялық бірліктер, мақал-мәтелдер мен мәтелдер. Тілдің ұлттық ерекшелігі туралы идеяны өз заманында В.фон Гумбольдт білдірген, ол өз көзқарасын әр халықтың тілде бейнеленетін шындық құбылыстарын ерекше түрде белгілейтінін білдірді: «Әрбір тіл өзіне қарасты халықтың айналасындағы шеңберді сипаттайды, оның шегінен басқа шеңберге енген жағдайда ғана шығуға болады» [1, б. 43].

Мифологизация – дүниені концептуализациялау, адами өлшем тұрғысынан әлемнің мифологиялық моделін жасау процесі. Қазақ, корей және ағылшын мәдениеттерінде космонимдерге бағытталған мифтер дамыды. Космонимдердегі түсті мифтік қабылдау, аспан денелерінің мифтік бейнелеріндегі түсті түсінуді, мифтердің мифтік кейіпкерлерін салыстыру зерттеу жұмысымыздың бір нысаны болды.

Белгілі бір халықтың фразеологизмдері ұлттық ерекше материалмен мол беріледі. «Тіл дүниенің концептуалды моделін оның мағыналары мен олардың ассоциациялары жүйесі арқылы ұлттық-мәдени бояулармен бояйды», ал тілде «дәл мәдени-ұлттық стандарттармен, стереотиптермен, мифологемалармен және т.б. байланысты, сөйлеуде қолданылғанда белгілі бір қауымға тән менталитетті қайта тудыратын, тілдік және мәдени-бұқаралық сипаттағы бейнелі өрнектер» [2, п. [233]. Айтуынша Е.Д. Сүлейменованың пікірінше, тілдің фразеологиялық қорын зерттеу мәдени дәстүрлер мен құндылықтардың тілге ену құралдары мен әдістерін ашуға көмектеседі [3].

Танымдық процесс сырттан анықталмайды, бірақ адамның танымдық әрекетінің айқын ізі бар. Адам санасында нақты да, әмбебап ұғымдардың да қалыптасуы танымдық әрекет – адамның ойлау процесі арқылы анықталады. Метафора сияқты негізгі танымдық процестердің әмбебаптығына қарамастан, олардың нақты мазмұны, Б.Х. Хасанова, әр халықтың ұлттық ерекшеліктерін көрсетеді, оның жалпыадамзаттық сипаттармен қатар өзіндік қайталанбас және нақты тәжірибе салалары бар [4]. Тұжырымдама белгілі бір лингвомәдени қоғамға ғана тән белгілерді қамтуы мүмкін. Ұғымның құрылымында, тіпті туыстас тілдерде жазылған, объектінің әртүрлі физикалық сипаттамалары пайда болуы мүмкін. Н.В.Дмитрюктің пікірінше, «ана тілінде сөйлеушілердің санасында осы объектіге іс жүзінде тән емес объектке қатысты ассоциациялар (анықтамалар, белгілер, белгілер) пайда болуы мүмкін. Бұл ассоциацияларды зерттеуге негіз болады, бұл сәйкес сөздің семантикасындағы денотативтік немесе мағыналық белгілерді анықтау, сондай-ақ сәйкес сөздің әртүрлі өрісіне қалай түсуі, мәдени тұрғыдан шартталған идеялар, құндылық бағдарлар жүйесінде көрініс табады» [5, б. 47].

**Зерттеу тақырыбының өзектілігі.** Ғылыми жұмыстың тақырыбы мен қойылған сұрақтар салыстырылатын мәдениеттер мен тілдер призмасы арқылы түсті қабылдауды зерттеудің жалпы парадигмасы, адамның танымдық әрекетіндегі тілдің рөлі және тіл мен мәдениет құбылыстарының

детерминативті шарттылығы аясында қарастырылады. Сондай-ақ, Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі № 151 «Қазақстан Республикасының тілдері туралы» Заңына сәйкес қазақ тіліндегі түсті қабылдау ұғымдарын басқа тілдермен салыстырғанда зерттеудің өзектілігі таңдалған зерттеу тақырыбының өзектілігін айқындайды.

этномәдени тұрғыдан барлық тілдерде белгіленген, сондықтан көбінесе символдық мағынаға ие, аудармада елеулі қиындықтар туғызатын түс белгілеу жүйесі мәселелеріндегі мәселелермен анықталады. Кез келген тілдің түстік символизмі (бұдан әрі – ТС) этностың мәдениетінің, менталитеті мен ұлттық психологиясының айқын көрсетілген ерекшелігін қамтиды, бұл қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі ТС-ны жүйелеу, сипаттау және салыстырмалы талдау мысалында осы ерекшелікті анықтауға қызығушылық тудырды.

Жұмыс қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі кейбір сөздердің астарлы мағыналарының кең ауқымын сипаттауға, осы номинативті және коннотативтік мағыналардың астарындағы мотивтерді түсіндіруге тырысады.

«Тілдерді дамыту концепциясы» туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 16 қазандағы № 914 қаулысына сәйкес, зерттеу тақырыбының өзектілігі ағылшын тіліндегі, қазақ және корей емес ұлт өкілдерінің сана-сезімінің нақты жұмыс істейтін бейнелері проблемасының нашар зерттелуімен анықталады. этникалық топтар. Бұл мәселе отандық тіл білімінде де, шетелдік тіл білімінде де жан-жақты, үш тілді және жеткілікті түрде толық қамтылған жоқ, бұл да бұл жұмыстың өзектілігін анықтайды.

Осы жұмыс аясында жүргізілген мифтік бейнелердегі, фразеологиялық бірліктердегі (бұдан әрі – ФБ) қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі КП-ның салыстырмалы талдауы кез келген мәдени-мәдениеттану сияқты, тарихпен, салт-дәстүрмен, өмір сүру ерекшеліктерімен терең танысуға, олардың лингвомәдени бірлестіктердің менталитеттік ерекшеліктерін қарастыруға, олардың ұлттық ерекшеліктерін болжауға бағытталған. мәдениетаралық коммуникация үдерісіндегі өзара түсіністік, ізгі ниет және толеранттылық атмосферасы, бұл да зерттеу тақырыбының өзектілігін анықтады.

**Зерттеу объектісі** – қазақ, корей және ағылшын этникалық қауымдастықтары өкілдерінің тілдік санасының (ұлттық кодының) ұлттық-мәдени ерекшелігі, осы тілдердің КС семантикалық өрісінің призмасы арқылы ұсынылған.

**Зерттеу пәні** – осы халықтардың дүниетанымының ұлттық-спецификалық ерекшеліктері туралы ақпарат көзі ретіндегі қазақ, корей және ағылшын тілдерінің түр-түсінің этнолингвистикалық және лингвомәдени ерекшеліктері, коллокация, фразеологиялық бірліктер құрамдас «түс» болып табылады, сондай-ақ салыстырылған лексика тілдерінің полисемантизмінің жүзеге асу ерекшеліктері.

**Зерттеу материалы** қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі «түс» компоненті бар фразеологиялық бірліктер болды, олар шынайы дүниені қабылдаудың ұлттық-мәдени ерекшелігін жанама түрде бейнелейді, ТС-нің

мифтік салыстырулары, тулардағы түс семантикасы, дәстүрлі киімдер және қарастырылып отырған тілдердегі «түс» семантикалық өрістері.

Көрнекілік материал фразеологиялық сөздіктерден, көркем әдебиет мәтіндерінен үзіліссіз іріктеу әдісімен және далалық зерттеу нәтижесінде – зерттелетін тілдердің ана тілінде сөйлейтін ақпарат берушілермен байланыс арқылы алынды. Алынған деректер 600-ден астам фразеологиялық бірліктерді қамтитын картотека түрінде жүйелендірілді, оның ішінде қара және ақ түстердің құрамдас бөлігі бар түрлі түсті белгілер (200 қазақ фразеологиялық бірлігі + 200 корей фразеологиялық бірлігі + 200 ағылшын фразеологиялық бірлігі) әлемнің сызбасын ажырату, сызбалық позициядағы көптеген бейнелер арасындағы айырмашылықтарды анықтауға мүмкіндік берді. қазақтардың, корейлердің және ағылшындардың санасында көрініс тапқан дүниенің әртүрлі, этникалық шартты бейнелері. Салыстырмалы талдау нәтижелері салыстырылған этнос өкілдерінің тілдік санасының бейнелеріндегі сәйкестіктердің көп санын анықтауға мүмкіндік берді, бұл түстің номинативті және коннотативтік мағыналарындағы сәйкестік пен айырмашылықтардан, әртүрлі этникалық шығу тегінің мифтік бейнелерінің орталық идеясынан көрініс тапты.

Зерттеудің **теориялық негізі** – халықтың ғылыми негізделген колористік мәдениеті. Бұл, ең алдымен, адамдардың күнделікті өмірде жасап, қолданатын заттар мен заттардың түсіне деген көзқарасы. Нысанның түсін, тондық қанықтылығын және түс схемасын ескеру маңызды. Жеке тілдерге тән түс белгілерінің алуан түрлілігіне қарамастан, олардың әрқайсысында ең алдымен халықтың мәдениетімен байланысты «негізгі» түстер бар.

**әдіснамалық негізі** В.Гумбольдт [1] еңбектеріндегі лингвофилософиялық антропология негіздерін зерттеу саласындағы қазақстандық және шетелдік ғылымның жетістіктеріне, Б.Берлиндегі түс теориясына және П. Кей [6], тіл және мәдениет мәселелері, мәдениетаралық қарым-қатынас теориясы, Н.Д.Арутюнованың монографияларындағы әлеуметтік лингвистикалық зерттеулер [7], З.К. Ахметжанова [8], М.А.Стернина [9], В.А. Маслова [10]; В.Н. ұсынған фразеологиялық бірліктерді жіктеу талдауының әдістері мен тәсілдері. Телией [2], Е.Д. Сүлейменова [3]; Б.Хасанов [4], Н.В.Дмитрюк [5], Ш.К. еңбектеріндегі сөз семантикасының семантикалық-когнитивтік, этнологиялық және мәдени мәселелері, мәдениетаралық психология мәселелері. Жарқынбекова [11].

**Жұмыстың мақсаты** – қазақ, корей, ағылшын тілдеріндегі жиынтық өрнектер, мифтердегі ақ, қара, қызыл, жасыл, көк, ашық көк, сары түстерді білдіретін сөздердің символикасының семантикалық өрістерін салыстыру және салыстырылған тілдердегі ТС-ның когнитивтік ерекшеліктерін ашу.

**Қойылған мақсат жұмыстың келесі міндеттерін анықтады:**

- алдыңғы жұмыстардың материалдарына сүйене отырып, түс тіл біліміндегі ғылыми зерттеулердің аспектілері мен бағыттарына қатысты негізгі жалпы теориялық ережелерді анықтау;
- лексика-семантикалық ақпараттың компоненттерін ( сигнификативті, денотативті, прагматикалық) зерттеу;

түс белгілеуінің семантикалық өрісін кейіннен осы саланың корреляциясын зерттей отырып модельдеу ;

контексте түс белгілеу сөздеріне талдау жасап , зерттелетін тілдердегі этно-приоритет пен этносәйкес түстерді анықтау.

**Зерттеу әдістері.** Қойылған мақсатқа жету және диссертациядағы мәселелерді шешу үшін салыстырмалы-контрастивті, қарама-қарсылық-сипаттамалық әдістер және «түс» семантикалық өрісін құру әдісі қолданылды.

салыстырылатын этностардың ана тілінде сөйлейтіндер санасындағы бейнелердегі алшақтықтардың себептерін түсіндіруге тырысу үшін контрастивті-сипаттамалық (интерпретативті, когнитивтік-семантикалық) әдіс қолданылды, бұл қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі интерпретацияларда көрініс тапты. Қазақ, корей және ағылшын этникалық топтары өкілдерінің тілдік сана элементтерін көрсететін таңдап алынған түсті құрамдастардың корреляциялық және нақты сәйкестіктерін, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау үшін салыстырмалы-контрастивті әдіс қолданылды . «Түс» компоненті бар фразеологиялық бірліктердің салыстырмалы түрде қайта ойланып, метафорациялану дәрежесін анықтау үшін компоненттік талдау әдісі қолданылды. Агномия дәрежесін анықтау үшін сауалнама, модельдеу және интроспекция әдістерін қолдандық . қазақ, корей және ағылшын этникалық топтарының тілдік санасындағы түс белгілеулері (агнотизмділік дәрежесі түс мағынасын түсіндірудегі «сәйкестік» немесе «сәйкессіздік» қатынасынан есептеледі).

**Диссертацияның теориялық маңызы** тілдік сана теориясының, дүниенің тілдік бейнесінің, мәдениетаралық қарым-қатынас теориясының, оның ішінде аударма аспектісінің жалпы ережелерін одан әрі дамыту мен нақтылаудан тұрады.

Ұсынылып отырған зерттеудің теориялық қызығушылығы қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі нақты материалдарды пайдалана отырып, осы этникалық топтардың тілдік санасының архетиптерін және олардың ұлттық лингвистикалық бейнесінің кейбір тарихи қалыптасқан ерекшеліктерін кейіннен қайта қалпына келтіре отырып, түсті фразеологиялық бірліктерді сипаттау әдістемесін жасауға мүмкіндік беретіндігінде.

**Алынған нәтижелердің практикалық мәні.** Бұл зерттеудің нәтижелерін этнолингвистика мен лингвомәдениеттануда , лексикографиялық және фразеологиялық сөздіктерді құрастыруда, жиынтық тіркестерді аудару теориясы мен тәжірибесінде, мәдениетаралық коммуникацияны зерттеу саласында пайдалануға болады. Зерттеу материалын бакалаврлар мен магистранттарға арналған қазақ, корей және ағылшын тілдерінің мәдениетаралық коммуникация, аударма теориясы және семасиологиясы бойынша арнайы курстарды әзірлеуде пайдалануға болады.

**Ғылыми жаңалығы** төмендегідей:

түрлі жүйедегі үш тілдің : қазақ, корей және ағылшын тілдерінің материалдарын пайдалана отырып, алғаш рет түс символикасының

семантикалық өрісі оның этномәдени ерекшелігі тұрғысынан жүйелі түрде зерттелуде ;

- қазақ тілінің түстік компоненті бар фразеологиялық бірліктердің материалы негізінде түс ұғымына басқа тілдермен, атап айтқанда корей және ағылшын тілдерімен салыстырмалы талдау жасалды. Түс ұғымына нақты салыстырмалы талдау жасау үшін «қара», «ақ» түстер компоненттері бар фразеологиялық бірліктер таңдалды;

түсті қабылдауға қатысты ұлттық көзқарастардың тарихи-лингвистикалық парадигмасын зерделеу мақсатында фактологиялық материал ретінде түстік-символдық суреттелетін космонимдер мен мифтік кейіпкерлер пайдаланылды ;

- зерттелетін тілдердің материалдары негізінде анықталған ОК-ге егжей-тегжейлі салыстырмалы лингвомәдени талдау жүргізуге мүмкіндік беретін ОК семантикалық өрісі құрастырылды;

қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі КС материалы арқылы түстік танымдық қабілетінің дәрежесі зерттелді. агнонимия : ана тілінде сөйлеушілердің санасында осы бірліктердің мазмұны туралы қандай да бір идеялардың болуы/болмауы, мұндай идеялардың табиғаты, олардың дүние туралы білім көлеміне, тілдік және мәдени құзыреттілікке тәуелділігі (жеке тілдік тұлғаның да, үлкен және кіші топтардың да) тұрғысынан зерттеу;

- талданған ОК-нің мәдениаралық семантикасын түсіндіру барысында салыстырылатын этникалық қауымдастықтар өкілдеріне тән ұлттық менталитет пен нақты мәдени ақпараттың ерекшеліктері анықталды;

- Қазақстандағы ең ірі екі этнос (қазақ және орыс) өкілдерінің сана-сезім бейнелерін қолға алынған салыстыру психолингвистикалық, этнопсихологиялық және когнитивтік әдістер негізінде жүзеге асырылды. Орыс және қазақ этностарының сана бейнелерін психолингвистикалық зерттеудің мұндай түрі отандық этнопсихолингвистикада жүргізілмеген , бұл да жұмыстың ғылыми жаңалығы туралы айтуға мүмкіндік береді.

#### **Қорғауға келесі ережелер ұсынылады:**

- түсті лингвистика тіл білімінің перспективті бағыттарының бірі ретінде әлемнің лингвистикалық суретіндегі «түс» ұғымы, «Тіл және мәдениет», «Тіл және коммуникация» сияқты іргелі мәселелердің жаңа қырларын ашады;

- қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі ТС сөздерінің семантикасының лингвомәдени ерекшеліктері олардың мағыналық , денотативті және прагматикалық компоненттеріндегі айырмашылықтардан көрінеді;

қазақ және корей тілдеріндегі орталық ойды білдіретін сөздерге тән емес синоним, антоним және гипонимия ағылшын тілі жүйесіне тән белгілердің кең дамығандығы ;

- қазақ, корей және ағылшын тілдеріндегі ТС сөздерінің ассоциативті байланыстары 8 ұқсас модельде кездеседі, дегенмен жеке үлгілердің актуалдану дәрежесі мен лексикалық мазмұнында айырмашылықтар бар;



- салыстырылатын тілдердің поэтикалық және паромиялық материалдары салыстырылатын тіл мәдениеттеріндегі түстердің этноприоритет және этносеректілік аймағындағы айырмашылықтарды көрсетеді ;

- әртүрлі этностардың ортақ тілдік санасының элементтері, жалпы мәдени константалар, олардың негізінде әлемнің ұлттық суреттері қалыптасады, кез келген деңгейде этникалық қауымдастықтарды осы зерттеу аясында қарастырылатын өкілдердің мәдениетаралық қарым-қатынасының оңтайлы әдістерін табуға түбегейлі мүмкіндік береді және өзара түсіністік, толеранттылық және ізгі ниет атмосферасын құруға ықпал етеді.

**Жұмысты сынау.** атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің қазақ тілі кафедрасының мәжілістерінде зерттеудің негізгі ережелері мен нәтижелері талқыланды. М.Әуезова (Шымкент, 2021-2024), ашық баспасөзде 7 ғылыми мақаласы жарияланған. Оның ішінде 1 мақала Scopus Q1 негізіндегі импакт-факторы жоғары журналда жарияланған . Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Білім және ғылым сапасын қамтамасыз ету комитеті ұсынған журналдарда 2 мақала. Ғылыми журналдарда және отандық және халықаралық ғылыми-практикалық конференцияларда 5 мақала жарияланған.

**Құрылымы және көлемі жұмыс.** Диссертация кіріспеден, үш бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен (162 атау) тұрады және 21 кесте мен 7 суреттен тұрады.